

AFKEYGU WAA GARAADKEYGA SOMALI

Oma kieli, oma mieli

Oman äidinkielen oppiminen taiteen keinoin päiväkodissa

Warda Ahmed

ISBN 978-951-98493-4-8

Teksti: Warda Ahmed

Tekstin tuottamiseen ovat osallistuneet myös

Fadumo Bile, Maami Heikkinen, Taina Kilpelä, Minja Koskela

Käännös: Warda Ahmed, Fadumo Bile

Kuvitus: Warda Ahmed

Taitto: Raniana Karvinen, Warda Ahmed

Valokuvat: Jaana Savolainen / Helsingin kaupunginmuseo

Julkaisu on tuotettu Koneen Säätiön tuella.

HELIINA
**RAUTAVAARAN
MUSEO**

KONEEN SÄÄTIÖ

TUSMO

KULANKA I	8
Heesaha soo dhaweynta iyo isbarashada	
KULANKA II	8
1. Jasiiraddii Cirfiidada	
KULANKA III	12
2. Jasiiraddii Cirfiidada	
KULANKA IV	13
3. Jasiiraddii Cirfiidada	
KULANKA V	16
1. Sideebay dacawadu carabkeega u heshay?	
KULANKA VI	17
2. Sideebay dacawadu carabkeeda u heshay?	
KULANKA VII	17
3. Sideebay dacawadu carabkeeda u heshay?	
KULANKA VIII	18
Xaflad iyo heeso	
Kulamaha waxa loo qaybiya 8 X 1,5 saacad.	
Kulamaha Af Soomaaliga.	

SISÄLLYS

I TYÖPAJAKERTA	8
Tutustuminen ja tervehdyslaulut	
II TYÖPAJAKERTA	8
I. Hirviöiden saarella	
Sanataide ja draama	
Satu ja talismanin teko	
III TYÖPAJAKERTA	12
2. Hirviöiden saarella	
Maksin kirje ja vihjeet	
IV TYÖPAJAKERTA	13
3. Hirviöiden saarella	
Loitsun purku ja loppujuhlat	
V TYÖPAJAKERTA	16
I. Miten kettu sai kielensä?	
Draama, musiikki ja kuvataide	
VI TYÖPAJAKERTA	17
2. Miten kettu sai kielensä?	
Laulu leijonan juhlista	
VII TYÖPAJAKERTA	17
3. Miten kettu sai kielensä?	
Draamaharjoituksia teemana omatunto	
VIII TYÖPAJAKERTA	18
Loppujuhla ja lauluesitys	
Somalinkielisten työpajojen kesto 8 X 1,5 tuntia	

HORDHACA

Afkeygu waa garaadkeygu waa mashruuc hab farshaxnimo ah afka loogu barayo carruurta da`da xannaanooyinka ah. Wuxuu qabanqaabiyeey museomka Helinä Rautavaara. Kaasoo loo tababaray luqad-yaqaanno kuwaasoo adeegsanaya habka waxbaridda farshaxnimada leh. Gundhigga hagahani waa casharaddii Gugii iyo Dayrtii 2014 laga hirgeliyey xannaananoooyinka eeriyada caasimada Finland.

Carruurta mashruuca wax ku baraneysay da'doodu waxay ahaayeen 3-7jir. Iyadoo afka hooyo lagu dabaqayo farshaxannimo ku bararasho. Luqooyinka soomaali iyo kurdiga (sorani, kurmansi). Wuxuu ku habboon yahay da`da aad u yar si loogu caawiyo barashada ilmaha luqaddiisa. Hagahan waxaan ku soo bandhigeynaa casharadii lagu baray carruurta xannaanada ku jirta iyo kuwa fasallada hoose ku jira, xilligii uu mashruuca Afkeygu waa maan-garaadkeygu socday.

Waxbaristan Afkeygu waa garaadkeyda u jeedadiisu waa in lagu caawiyo ilmaha sidii afkiisu hooyo u kobci lahaa, loo dhiirigeliyo in ilmahu si hufan u isticmaalo lugaddiisa taasoo u soo jiidda furfurnaan iyo hal-abuurnimo. Marka casharadu dhammaadaan waxaa loo soo bandhigayaa carruurta xannaanada iyo waalidiinta bandhig carruurtu jilayso.

Hab-farshaxameedka (sawirka, jilidda, ereyo sameynta iyo heesaha) waxaa loo adeegsadaa barashada luqadaha, waana agab lagu gaari karo himilada. Heerka aqoon luqadeedka carruurtu wuu kala duwan yahay, markaa waa muhiim in habkan af-baridda ilmuu helo, taasoo qayb ka qaadaneya isku kalsooni uu helo, taasoo ku dhiirigelineysa in uu isticmaalo afkiisa xataa marka uu xannaanada joogo. Ujeedada ugu weyn waa inuu si buuxda uga qaybgalo ilmuu, barahsada afkiisa hooyo marka uu bilaabo waxbarashada dugsiga-hoose. Wakhtigaa waxaa laga sugayaa inuu ku hadli karo afkiisa.

ALKUSANAT

Tämä julkaisu on somalinkielinen, mutta sisältöä avataan lyhyesti myös suomeksi.

Helinä Rautavaaran museon koordinoimassa Oma kieli, oma mieli –hankkeessa koulutettiin kieltenosaajia päiväkoteihin ja rohkaistiin lapsia käyttämään omaa äidinkieltään. Hanke toteutettiin Koneen säätiön tuella vuosina 2013–2014. Mukana oli yli 200 3–7-vuotiasta pääkaupunkiseudulla asuvaa lasta ja 20 naista.

Tähän oppaaseen on koottu helppoja taidemenetelmiä, joiden avulla voi pitää somalin- ja kurdinkielisiä työpajoja päiväkodeissa tai kerhoissa. Hyväksi havaitut menetelmät tukevat oman äidinkielen kehitystä ja kannustavat lasta käyttämään luovasti kotikieltään.

Työpajatoiminta ei ole taiteenopetusta vaan luovia menetelmiä käytetään kielen oppimiseen. Elämykselliset ja kokemukselliset pajat houkuttelevat käyttämään kieltä uusissa tilanteissa.

Lasten oman äidinkielen osaamisen taso vaihtelee päiväkotiryhmän sisällä. On tärkeää, että lapsi omaksuu äidinkielen osaksi päiväkodin arkea ja rohkaistuu käyttämään sitä perhepiirin ulkopuolella. Tavoitteena on, että lapsi pystyy osallistumaan täysipainoisesti peruskoulussa alkavaan oman äidinkielen opetukseen, sillä oppitunnit on mitoitettu kielen ylläpitoa varten.

KULAMAHА

KULANKA I

Ensimmäisellä kerralla on tutustumisleikkejä ja opetellaan eläinlaulu.

Kulanka ugu hore waa is baranayaa. Heesaha magacaa lugu horeynayaa oo waa la is baranayaa. Macaal ciyaaraha fudud ayaad ku bilaabikartaa. Heesaha: heesta salaanta, heesta jimicsiga, Waxa ugu muhiim in la barto heesta xawayanka iyo ciyaartiisa oo taas loo heesi doonno waalidka kulanka ugu dambe.

KULANKA II

Jasiiradii Cirfiidada

Sanataide- ja draama-työpaja "Hirviöiden saarella" kestää kolme ryhmäkertaa.

Ujeedada:

Ciyaar, jilid iyo erayo ku cayaarid

Himilada:

In la kobciyo fikirka guud, in la koriyo dareenka, in la barto isla shaqeynta, in kor loo qaado xiisaha luqadeed ama afeed iyo akhriska buugaagta sheekooinka iyo weliba habka wax loo jilo.

Mudada:

Qiyaastii 3 jeer oo mi 60 daqiqadood ah

Kooxda:

8 illaa 12 ilmood

I. Marka ugu horreysa

Qalabka ama alaabta loo baahan yahay:

- Buugga sheekada cirfiidada
- Buugga Maax(Max)
- waraaqda baafinta
- kartoon cad
- dun adag
- qalimo midabo leh
- sawir shakhsi

Marka sheekada la akhriyo ee carruurtana laga wad sheekeysto, waxaa la bilaabi karaa socdaalkii.

Buugga gudihiisa waxaa ka soo dhex dhacaya xaashi, taasoo ka warameysa habka uu cirfiidka Bakeyle ina Badhi Cadde ku yeeshay jasiiraddii cirfiidada.

Bakeyle-badhi-cadde wuxuu sixray cirfiiddaddii jasiirada ku noolaa, waxaanu ka dhigay wax yar yar oo quraanjoada leèg leèg, waxa maekaa ka dib ka xaday ushii burjiga si aaney bahaladu sidoodii hore ugu soo noqon. Maksi wuxuu carruurey inaga codsanayaa in la raadino ushii burjiga. Ka hor inta aan la aadin ee aan la tegin jasiiradda cirfiiddadda, waxaa loo baahan yahay in aad loo diyaar-garoobo.

* Baadidoonkii bahallada (cirfiidada)

Cirfiiddaddii waxay isku rogeen ama isu bedeleen quraanjoooyin yar yar, waxayna ku dhix qarsoomeen jasiiradda. Waxaan derbiyada ku dhejineynaa xaashiyihii lagu baafinayey. Qof weyn ayaa ku qoraya baafinta derbiyad (gidaarada).

* Qoorta waxaa la sudhanayaa oo la gashanayaa qardhaas(xirsi). Ka wada tashada nooca qardhaastu noqoneysyo iyo waxa lagu qoraayosi ay innooga xijaabto cirfiidkaa Bakeyle -badhe-caddaha. Kaadhka gadaashiisa ayaa lagu qorayaa erayada qardhaasta.

* Sharaxaad ka bixi waxyaalaha lagu qoray qardhaasta.

CIRFIIDKII QOSOLKA IYO CABSIDA BADNAA

Tarina hirviöiden
saaresta

Habbeen baa Maks waxuu gashaday dharka yeysa, ka dibna wuu dhaqd-haqaqay oo u bood booday sidiyeey. Hooyadiis ayaa waxay ku tiri war Crifiid yohow, Maksina waxuu ugu jawaabay hooyadii “Waan ku cunayaa!”

Ka dib Maks waxuu aaday sariirtiisa isagoo cashayn oo aan cuntadii cunin, isla habbeenkaas Maksina qorkiisii waxaa ka bbaxay dhir oo waxuu noqday, haddana kayn, illaa ay ka gaartay guriga meeshiisa sare. Darbigiina waxuu u furay adduunka oo dhana, baddina waxay u keentay doonyar oo ay ku yornayd magaca Maks. Maks waxuu raacay doontii waxuuna saarnaa habbeen o badan iyo maailmo badan, Makssannado iyo toddobaadyo ayuu dagganaa dhulkii Crifiidka. Markuu u yimid deegaankii cirfiidyadii way qayliyeen aad bay u qayliyeen iyo afka kala qaadaya oo ilkahoodii cabsida badnaa kala furaya, indhahana kala warwareejinaya waxay soo bixiyeen ciddiiyahoodii waawaynaa, Maks waxuu ku yiri “Aamusa!! Waxuuna ku kala joojiyya burjigiisii.

Maks waxuu fiiriyya indhihiif crifiidka ee huruudda ahaa ee laga baqayya isagoo ka jeesanin, cirfiidadii intay baqdeen ayya waxay ku yiraahdeen “Waan ku boqrayahana annagoo ku zushmaynayno.”. WAAy u ciyaareen oo boodboodeen iyagoo fuuulaya geedaha dushooda, kadib Maks waxuu ku

yiri waanu joojinaynaa hadda! Waana inaad seezataan idinkoo waxba cunin oo cashayn. Kadib Maks oo boyor ahaa waxuu dareemay kalinimo, waxuu doonayyay inuu joogo meel laga jecel yahha aad looga jecel yahay, Maks waxuu meel gor oo aad u gor oo adduunka dhiniciisa ah kauriyay cunto caraf badan oo ah raashin uu ugu jecel yahay. Maks waxuu iska joojiiyay inuu sii ahaado boqorkii cirfiidka wuuna ka tagay. Cirfiid yadii way qayliyean oo waxayoo waxay ku yiraahdeen hanaga tagin waxaanudoonaynaa in aanu ku cunno, waxay soo bixiyeen ciddiyahoodiin, ilkahoodii waxayna kala warwareejiyeen indhahoodii huruudda ahaa ee cabdida badnaa. Hase ahaatee Maks wuu tagay oo dhoontiisii raacay waxuunaku yiri nabadeey is arki mayno mar dambe. Maks waxuu sii socday sannad dhan,, toddobaa-dyo hal maalin iyo hal habbbeen, waxuu ku soo noqday qolkiisii oo miiska hurdada u saaran tahay cashadii uu jeclaa.

Warqata ka timid Maks

Saaxiibayaal!

Waxaan ahay Maks. Hubaashii waaad taqaanaan sheekada cirfiidada qaxarka iyo badan? Maks weeye, waxaan hayaar warar xun xun. Jasiiraddu bahal-lada waxaa qabsaday bahal baaxad weyn oo la yiraahdo Bakeyle Badhi-Cade. Bahalkaasi waxa uu sixray saaxiibadey oo wuxuu ka dhigay wax yaryar oo quraanjo le'eg. Meella kama muuqdaan! Ushii sixirkuna way dhuntay (luntay), bahalladiina ma awoodaan in ay sidoodi hore ku soo noqdaan. Dhib baa i haysata! Waxaan maqlay in xannaanadan ay joogaan geesiyaal i caawin karaa. Ma i caawin kartaan? Ushii sixirkka waa in laga raadiya Jasii-radda sixirada, meeshaana hadda lama tegi karo oo waa khatar. Anigu ma tegi karo oo waan ka cabsanaa.

Nabadgelyo
Maks

KULANKA III

2. marka labaad

Qalabka(alaabada)

- _Xaashi iyo qalin si loogu qoro burjiga
- _Meel lagu soo bandhigo burjiga

Ka wada sheekeysta carruurta waxyaalaha la helay. Ha la sameysto qardhaas idinka xijaabta cirfiidka (Bakeyle-badhi-cadde) inta aynu socdaalka ku jirno.

* Isku qaybiya kooxo yar yar. Koox waliba ha loo helo horjooge, kaasoo shaqadiisu tahay qoraaga .

* Xijaab (qardhaas) nooceee ah? Kala tasho carruurta! Akhriya erayo wax idinka xijaabi kara.

* Sameysta oo curiya erayo wax idinka xijaabi kara. U soo bandhiga kooxaha kale xijaabkiina.

SHAQO DHEERAADA:

Falanqeeya oo isku sharaxa qaabka ama sida uu cirfiid bakeyle-ba-dhi-cadde sawirkiiisu u eeg yahay.

KULANKA IV

3. kulanka saddeexaad

Alaabta(qalabka):

*Miis loo ekeysiiyey god(hog), kaasoo la dul kori karo.

*Miiska ku hagoog oo ku gogol maro midabada keynta (duurka) oo kale leh

*Godka dhiga waxyaalo laa taataaban karo sida; gacan gashi suuf laga buuxiyeydhogor, timo macmal ah iwm.

*Kursi dheer oo loo isticmaalo buundo (birijj)

*Miyuusik codadka keynta leh oo ku cabsi gelin kara

*Lab dhalo oo maro lagu daaadhay ama lagu shaqlay (kuwa xawaashka)

*Heyl iyo qorfo

*Weelka(qufad) sixir

*Ui yar oo burji

Horjooguhu wuxuu diyaarinaya qolka, usha sixirku khaanadda ay ku jirtana wuxuu ku qarinaya meel ka mid ah xannaanada oo aan ahay qolkaa lagu ciyaraayo. Laakiin khaanadda waa in cirif yar la arki karaa. Hogaamiyuhu waa inuu ulabistaa sida Makso ama gacan-yarihiisa oo kale. Carruurtu waxay qoorta suranayaan qardhaasaha. Waxaa bilaabmaya u safarkii jasiiradda cirfiidada.

*Waxaan geleynaa qol mugdi ah. Waxaan soo gaadhney xeebtii. Dhagxaanta xeebta hoostooda waxaa ka muuqda qasacado yaab leh. Kuwaasoo carruurta ama hogaamiyahoogu arkayo.

Hogaamiyuhu marwalba waa ka mid ciyarta. Midabeeyaa qasacadaha oo taataabta, ka dibna ka sheekeysta waxa aad dareentaan ee yaabka leh. Carruurtu waxay hareeraha ka fariisanayaan hogaamiyaha, iyagoo fiirfiriina qasacadaha. Hogaamiyuhu wuxuu ogaanayaa in uu hayo burji kaa dhigi kara waxaan la arki karin, kaasoo aha qorfihi iyi heylkii. Hogaamiyuhu wuxuu carruurta ku dhiirigelinaya carruurta in la tijaabiyo sida burkan xawaajiga ahi u shaqeynayo. Wax yar oo xawaashkii ah ayaa weel yar lagu ridaya oo la isku walaaqayaa, islamarkaana waxaa lagu dul akhriyaya sixirkii carruurtu hore u sameysay.

Qof kasta waxaa sacabka loo saarayaa wax yar oo bur. Indhaha ayaa la isku xirayaa. Hogaamiyuhu wuxuu sheegayaa in uu ka dareemayo cun cun dhabanada, dhegaha, faraha iyo lugaha, carruurta laftkooduna waxay sheegayaan in ay iyaguna si la mid ah dareemayaan. Hogaamiyuhu wuxuu u sheegayaa carruurta in aan bahalku arki karin, laakiin iyaga uun bes is arki karaan! Waa la dhaqaaqayaa, waxana lagu socdaa xagga buundada(birijka).

*Dib dib ayaa loo soconaya marka laga tallaabayo buundada. Waayo waxaa khalkhal iyo dhagafaar lagu abuuraya Bakeylaha. Raadkeennu wuxuu uga muuqanayaa buundada, waxaase loo maleynayaa in aan dhinaca hore u socono. Waxaan soo gaarnay hogga afkiisa.

*Gorguurasho ayaa godka ku galeynaa innagoo hal hal ah. Qofkii baqa ee cabsada waxaa u wehel yeeli kara qof kale ama wuxu gashanayaa qardhaastiisa, laakiin qofna ma helayo ushii burjiga. Waxaan soo gaarney jasiirada cirifkeeda kale, waxana la kor fadiisanayaa dhagxaanta dushooda.

*Waxaan heleynaa kiish yar oo ah kii horjooguhu hore u qariyey. Waxaan ka muuqdey kishka cirif, kaasaana suurtogeliyey in carruurtu hesho. Kiishku wuxuu ku furmayaa marka lagu akhriyo erayadii sixirka ee car-

ruurtu sameysay. Kiishka waxaa ku jirta SIR. "Hadda waxaa dhamaaday wakhtigii aan la inna arki karin " Waxaa xasuuusanya horjoogaha. Isla jidkii hore ayaa dib loogu laabanaya oo looga baxaya keynta(duurka).

*waxaan tegeynaa qolka kale. Kiishka waxaa laga soo saarayaa xashiyo midabbo kala geddisan leh oo xarfo ku qoran yihiin. Xarfaha marka la isku hagaajiyo waxaa ka soo baxaya hadalkan;
RAADI KHAANAD,WAXAA KU JIRA USHII BURJIGA !
Shaqada carruurtu waa inay isku hagaajiyaan xarfaha si weedhani u soo baxdo.

* Khaanaddii waa la helayaa marka la raadiyo. Khaanadda waxaa ku dhex jirta ushii iyo farriin ka timi bahalkii bakeyle, taasoo sheegeysa in bakeyliglii u baxsaday Buur-bakeyle. Sababtuna waxa weeye; carruurtu waa geesiyaal aad u firfircoo oo fariido ah. Wuxaan innaguna u qoreynaa bahalka farriin, taasoo sheegeysa in usha aan soo dhigeyno godka afkiisa. Carruurta ayaa goàamineysa farriinta loo dirayo bahalka.

*Maksi wuu u soo jawaabayaa carruurta, isagoo aad ugu mahad celinaaya!

KULANKAV

I. Sideebay dacawadu carabkeega u heshay?

DHUUMAALEYSMI

Marka hore hal qof ayaa dhuumanaya, ka dib wuu dhawaaqayaa. Dadka kale way raadinayaan, kii helaa wuu la dhuumanaya. Ugu danbeyn kooxdoon dhan hal meel bey ku wada dhuumanayaan. Dhoomaaleysiga mar kalaa la bilaabayaa, markan waxaa u hor dhuumanaaya kii ugu hor helay dhuuntihii hore.

JAAN IYO JIIB KU CIYAARID

Waxaa loo fadhiisanaya wareeg. Qof idinka mid ah ayaa shaqadh sameynaya sida ; sacabkuu tumo, cagaha oo uu dhulka ku raaco, inu suul dhabaaleeyo ama inu foodhyo. Kooxda kalena way kaga dayanayaan, Sidaasaa qofba mar suubinaya oo lagaga dayanaya.

KULANKA VI

Draamatyöpaja "Miten kettu sai kielensä" kestää kolme kertaa.

CODKA DEEGAANKA AMA HAREERAHEENNA

Waxaa loo fariisanayaan wareeg. Indhaha waa la isku xirayaa. Waxaa lagu dhawaaqayaa dhawaaqyada ama shanqaraha xaflad laga maqli karo. Carruurta waxaa lagu hogaaminayaan suàalo si ay u allifaan codad. Dabeyl miyaad maqleysaa? Ma roob baa daàya? Durbaan ? Ci xayawaan? Qosol? Hogaamiyaha ayaa ciyaartan markuu rabo la sameyn kara carruurta.

CAROOG AMA GARRI

Ciyaartan laba qof ayaa midna jilayaa dawacadii ka kalena yaxaaskii. Kooxda kale waxay isku qaybinayaan laba qaybood. Qolo waxay raacayayaan dawacada , kooxda kalena yaxaaska. Yaxaasku wuxuu weydiinayaan sababta ay carrabkiisii uga qaadatay? Dacawaduna way sheegaysaa sababtii. Qolo kastaa waxay siinayaan talooyin jilahooga. Jiluhu waa inuu isku ekeysiyo cidda uu masalayo.

KULANKA VII

SAWIR KA QAADID

Koox yar baa ciyaartan ku habboon. Sheekada falalka dhacaaya oo kale ayaa la sameynayaan tiiyon lana hadlyn lana dhaqaaqeyn. Dadka kale waxay isku dayayaan in ay gartaan oo sheegaan wuxu sawirkaasi sameynayey.

IS DHEGOOLEYN

Sheekada waxaa laga sheekeynayaan qayb ka mid ah sheekada ama dhammaadka sheekada inaga oo aan hadlahayn.

GABOGEBO U SAMEYNTA SHEEKADA

AMA GEGEBO CUSUB U SAMEYNTA

Kooxo yaryar isku qaybiya. Koox waliba ha ka showrto oo ha u sameyso sheekada dhammaad. Koox walba ha jisho sheekadooda. Marka bandhigaa la sameynayo waxaa la xiran karraa dhar kuu wanaajin kara jilidda. Ugu danbeyn waa la wada falanqeynayaan wixii sheekadii ku dhammaatay.

KULANKA VIII

Viimeisellä kerralla järjestetään juhlat, joissa lapset esittävät lauluja vanhemmille ja pääväkodin henkilökunnalle.

Waalidka, macalimiinta iyo caruurta dhan ee xanaanada la casumayaan.

Cabitaan iyo macmacaan yar waa loo diyaarinayaan Heesa xayawaanka ayey ardaydu ku heesayaan. Ciyaaraha ay soo barteen caruurta af soomaaliga ku hadlaaya way barikaraan ciyalkakale.

SHEEKADA SIDAY DACAWADU KU HESHAY CARRABKEEDA

Tarina siitä, miten kettu sai kielensä

Carruureey berri baa waxaa jiri jiray Dawaco iyo xayawaanno kale oo badan, meel barwaaqa ah ayay kuwada noolaayeen. Maalin maalmaha ka mida, Dawacadii ayaa waxay damacday inay tagto xafllada arooska walaasheed.

Dawacodu maysan lahaan jirin Carrab, waxay ka fakartay bal halkii ay ka heli lahayd carrab ay ku mashxarado markay tagto arooska walaasheed. Waxay soo xusuusatay in Yaxaas uu lahaa carrab dheer, biyaha wabigana uu ku jira oo uusan berriga joogi karin in badan. Dawaco waa xayawaan caqli badan oo waxay ogayd haddii ay ka qaadato kuwa berriga la jooga, sida Shabeel, Libaax, Mas, in kuwaas ay is dilayaan oo aysan meelna ooga fakan karin. Waxay go'aan satay inay u tagto Yaxaas, oo ay waydiisato bal inuu si ku meel gaar ah u amaahinayo carrabkiisa.

Dawacadii waxay u tagtay Yaxaaskii waxay ku tiri "Yaxaasoow walaashay ayaa la guursanayaa caawa, waxaan kaa doonayaa inaad carrabkaaga i amaa-hiso si aan xaflladda arooska ooga soo mashxarado (allalaaso)" Yaxaaskii wuxuu ku yri " waan ku siinayaa, balse goormaad ii soo celinaysaa" ? Waxay tiri waan kuu soo celinayaa marka uu aroosku dhammaado, Yaxaaskii ayaa yiri " waa hagaag, waan ku siinayaa balse ballanta adkee oo ii soo celi carrabkayga markay xaflladu dhammaato.

Dawacdii oo aad u faraxsan carrabkiina soo qaadatay ayaa waxay timid meeshii ay xaflladdu ka dhacaysay, markiiba waxay ku dhufatay mashxarad aad u cod qurxoon oo xawayaankii meesha joogay dhammaantood ay jeclaadeen.

Dawacadii ayadii oo faraxsan oo boodboodaysa farxad darteed ayaa waxaa u yeeray libaax oo ahaa boqorkii habar-duggaag, waxuu ku yiri dawaco maadaama aad mashxarad qurux badan noogu mashxaraday raashinka xaflladda adigu noo billow, dawaco waxay billowday inay raashinkii dhadhamiso, markiiba waxay dareeentay cunto macaan oo aysan waligeed dhadhamin ileeyn carrab ma aysan haysan markii hore'el.

Dawacadii waxay ka dhammaysatay raashinkii habar-duggaagii kale ee xaflladda joogay, kadib dhammaan tood way ka carroodeen. Waxaa la gaaray waqtigii ay u soo celiin lahayd carrabkii Yaxaaska, balse ma aysan celiin. Yaxaaskii wuu sugay maalin, sooma aysan celiin haddana maalin dheeraad ah ayuu oogu daray, haddana ma aysan soo celiin! Maalintii seddexaad ayuu Yaxaaskii waxuu fariin usoo dirsaday habar-duggaag oo waxuu warqad u soo dhiibay Shimbir, waxuuna ku soo qoray in Dawaco aysan ahayn saaxiib

fiican oo ay ballantii ahayd inay carrabka usoo celiso marka uu aroosku dhammaado aysan oofin oogana baxday, Yaxaas waxuu kaloo usheegay saaxiibadiis in dawaco ay tahay qiyaannooleey.

Habar-duggaag iyagoo awalba ka xanaaqsanaa waxa ay dawaco ku samaysay ee ahayd inay raashinkii oo dhan dhadhamo ooga dhamaysatay. Boqorkii Libaax ahaa ayaa isugu yeeray oo waxuu yiri waxaan idin sheegayaa in saaxiibkeen Yaxaas uu inoo soo diray fariin, waxaan noo keenay Shimbir.

Fariinta waxay u qornayd sidatan.

Waan idin salaamay !!!

Saxibadaydii aan jeclaayoow

Anigoo ah Yaxaas, waxaa carrabkaygii iga qaadatay dawaco si amah ah

Waxaanu ku ballanay inay ii soo celiso marka ay dhammaato xaflladda arooska walaasheed

Dawaco iima aysan soo celin waana khaa'imad ee iska illaaliya iguna caawiya inay carrabkaya ii soo celiso!

Maalintii koowaad waxaa u yimid yaxaaskii saaxiibadiis Maroodi iyo Bakeyle, waxayna weydiyeen waxa ku dhacay ee uu la murugeysan yahay? Yaxaaskii wuxuu isku dayey in uu la hadlo lamase hadli karin illeen carrab ma lehe e. Markay maroodigii iyo diinkii fahmi waayeen ayey iskaga tageen iyagoo yaabban.

Maalintii labaad ayey ku soo noqdeen iyagoo uu la socdo saaxiibkood mas, waxay si wadajir ah u salaamneen yaxaaskii. Yaxaaskii madaxa ayuu u ruxay isagoon juuq kale u celin. Saaxiibadii Maroodi, Bakeyle iyo saaxiib Mas, way ka naxeen waxaa aamusiiyey yaxaas ee hadalkii u diidey.

Waxay ku noqdeen kaynta waxayna u soo gureen miro aad u macaan, waxayna is lahaayeen markaad miraha siisaan ayaa macaanka miruhu ka hadlin doonaan. Yaxaaskii mirihii mar kaliya ayuu liqay ereyna kama soo bixin oo indhuuhun buu ka fiiriyey. wey iska tageen iyagoo anfariiirsan.

Maalintii saddexaad ayey haddan ku soo noqdeen ayagoo isla hadlaya oo leh, war maxeynu yeellaa saaxiibkeen sidan kuma fayoobee. Webiga dhinaciisa waxay ku arkeen xayawaan kale oo biyaha kula nool kaasoo magaciisa la yiraahdo Diin-ceebleed. Halkii waxaa iska raacay saaxiibadii Maroodi, Bakeyle, Maskii iyo Diin ceelaadkii. Sidii maalmihii hore oo kale ayay isku dayeen in ay ogadaan waxa saaxiibkood yaxaas helay, laakiin wax jawaab ah mey helin. Saaxiibadii waxay ku tashadeen in aanay ka tegin

illaa ay ogadaan waxa ku dhacay saaxiibkood yaxaas. Mar dambe oo galab ah ayaa waxaa u timid shimbir. Shimbirtii waxay ku tiri; maxaa halkan idin dhigay. Waxay mar keliya iyagoo cod dheer ku dhawaaqaya u sheegeen shimbirtii, in aaney ogeyn cudurkan saaxiibkoo Yaxaas aamusiiyey. Shimbirtu waxay ahayd shimbir caqli badan, markiiba waxay xasuusatay warqaddii Yaxaaska uu fariinta ugu soo qoray boqorka xayawaanka ee Libaax. Ka dib dhammaantood waxay u tageen Libaax si uu ugu sheego warkii xaashida ku qornaa.

Libaaxii waxuu u sheegay in fariinta saaxiibkood ay u sheegaan Dawaco si ay isaga celiso carrabka ay soo amaahatay, Dawacadii ayay u tageen waxayna ku yiraahdeen, "dawacooy maad iska celisid carrabka illayn adigu ma lihide ?

Hase ahaatee dawacdii arrinkaas way diiday sababtoo ah waxaabay dhadhamisay cunno macaan oo aysan waligeed dhadhamin, waxayna ku mashxaraday cod aad u qurux badan sidaas daraadeed way diiday inay carrabka celiso. Habar-duggaag waxay ku heshiyeeen inaysan saaxiib la noqon Dawaco illaa inta ay haysato carrabka yaxaaska.

Dawaco wali ma aysan helin saaxiib. Yaxaaskiina wali ma uusan helin carab. Maalintii danbe ayay saaxiibadii kale ee habar-duggaag waxay u raaiyeeen saaxiibkood burji ah inuu carrab la'aan uu liqo wax kasta. Nasiib wanaag Geri ayaa haystay burji, sidaa ayaanu ugu geeyey burjigii, illaa markii ay dawaco ka qiyaantay carrabkiisii waxuu liqaa wax walba carrab la'aan, Dawacadiina ma tagto wabiga oo waxuu ku yiri "Dayooy deel webi kaa shiran"

Sidaas ayayna ku kala joogaan labadoodii.

SHEEKO QORISTA

HABKA SHEEKO QORISTA

- Sadutusta
1. Beri waxa jiri jirey.....
 2. Maalin kasta wax uu / waxa ay.....
 3. Maalin
 4. Markaa ka dib.....
 5. Markaa ka dib.....
 6. Ugu danbeyntt.....
 7. Sheekadan waxaan ka baranay in.....

HABKA QOYSKU SHEEKO U WADA ABUURAYAAN

Sheekada reerkeenna

Marka hore reerkoo dhan ayaa isku imaanaya, Waxaa la isla dooranayaa arrin, waxaana magac loo bixinayaa sheekada. Sheekada qofba qayb buu sameynayaa. Qofka masuulka ah ayaa ku qoraya xaashi. Ugu danbeyn waa la akhriyayaa waana la saxayaa haddii qaladaad ku jiraan. Sheekadan waa la sawiri karaa haddii la doono.

SHAQADA KA QEYBGALAYAASHA

1. Waxaa la dooranayaa sheeko
2. Waxaa la falanqeynayaa ujeeddada sheekadan, waxay ku bareyso
Ama ka dareymeysaan
3. Qorsheeya habka loo jilayo sheekada
Tusaale sidan oo kale...
 - a) Marka hore sameeya ciyaar jimicsi
 - b) Heshiiska ruwaayadda gala
 - c) Akhiya bilowga sheekada
 - d) Ha la jilo qaybtan la akhriyey
 - e) Akhriya intii dhinneyd sheekada
 - f) Jila qaybtan kalena
 - g) Gebo gebo

RUWAAYAD IYO SHEEKO XARIIRO

Draamaharjotuksia

FIRFIRCOONI SAMEYN IS CIRIIRIN IYO ISKALA FIDIN

Waxan dhix soc soconeynaa qolka. Tiiyoo la raacayo sida macallinku sameeya yiraahdo ayaa marna la isa soo koobayaa marna la kala firdhayaa. Mararka qaar waa la isku soo dhawaanayaa , laakin la isma taaban karo.

XISHOOD IYO INDHO ADEYG

Ka fikira, nooca uu yahay qofka qajilaadda badan. U socda qolka dhedii-saa idinkoo kala xishoonaya. Bal qiyasa, sida wadnaha oo dhagax qabow lagaa dul dhigay. Dadka qajilaadda badan weligood kor uma fiirayaan dadka, waxey eegaan dhulka. Cidna lama hadlaan. Intaa ka dib waxaa laisku bed-delay qaar indho adag oo geesiyaal ah. Qalbigeena waxaa saaran diirimaad iyo ileyska qorraxda. Qof kasta oo kaa hor yimaadda adigoo indhaha u caddeynaya ayaad u ilko caddeynaysaa. Intaa ka dib waa la is wada gacan qaadayaa oo la isku oranaya "Iska waran, ma nabad baa saaxiib".

Draamasopimus tehdään jokaisen työpajakerran alussa. Sopimus voi olla suullinen tai kirjallinen. Tärkeintä on, että ryhmä oppii noudattamaan sitä.

MAGACAAGA ADIGOO DHAQAAQ KU DARAYA

Sameeya wareeg. Qofba mar ha sheego magaciisa isagoo dhaqaaq raa-cinaya. Dadka kale sidiisa oo kale bay sameynayaan magaciisana way ku dhawaaqayaan. Qof walba kalkiisa ayuu sameynayaa.

KU CICIYAAR ISKA WARAMID. "Waxaan jeclahay"

Kuraasida wareeg u dhiga oo ku fadhiista, Qof idinka mid ahi ha ahaado bilaa kursi oo dhexda ha is taago. Qofkaasi ha iska waramo. Tusaale "Anigu waxaan jecelahay tufaax ama waxaan leeyahay walaal yar". Waxa is taagay qofka jecel tufaax ama leh walaal yar. Ka dib kooxda oo dhan aya boosaska kala beddelanaya, qofkii taagnaa meesha laga kacay ayuu degdeg u fariisanayaa. Qof baa meel waayaya kaasi dhexduu is taagayaa isagoo sidii kii hore sameynaya, Qof kastaa waa inuu helaa markiisa in uu iska waramo.

HESHIISKA LA GALO MARKA RUWAAYAD LA JILAAYO

*Heshiisku wuxuu ahaan karaa mid afka ah ama mid qoraala.

*Hogaamiyaha aya sheegaya, waxa la sameynaayo.

*Kooxdu waa in ay is ixtiraamaan, qofna qof ma aflagaadeyn Karo.

* Haba yaraatee wax khasab ahi meesha ma yaal. Qofkii rabaa wuu ka bixi karaa ciyarta, haddii uu dhibsado.

SHEEKO XARIIRO HABKA LOOGU CIYAARO

I. GARANUUGTII MACALLIMADDA AHEYD

GARANUUG IYO LIBAAX (bisad iyo jiir)

Kooxda waxaa iska dhex dooranay laba qof. Kooxda kale waxay sameynayaan wareeg iyagoo gacmaha is haysta. Labadii kale mid wuxuu noqonayaa libaax ka kalena garanuug. Libaaxu wuxuu isku dayayaa in uu qabsado garanuugta. Haddii libaaxu qabto garanuugta isbeddel baa dhacaya, oo libaaxii garanuug buu noqonayaa garanuugtiina libaax. Halkaan is cayd-hsi cusub oo la is baacsanayo aya bilaabmaya. Garanuugtu waxay taabsanaysaa gacanta qof taagan wareegga. Qofkaa la taabtay isagaa dhexda soo galaya oo isku beddelaya garanuug, libaaxiina kaasuu eryanayaa. Ciyaarto way soconeysaa illaa kooxdoo dhammi ciyarto.

KURSI KULUL

Qof ka mid ah kooxda aya ku fadhiisanaya isagoo iska dhigaya ciddii sheekadu ku saabsaneyd. Intiina kale waxay weydiinayaan suàalo. Qofkaasi wuxuu suàalaha uga jawaabayaa isagoo metalaya kii sheekadu sheegeysay. Qofkaa jilaya sheekada waxaa ku caawin kara inuu si fiican u jilo , isagoo maro huwada ama wax kale oo calaamad ah qaata.

Draamaleikkejä: Kissa ja hiiri, Kuuma tuoli, Niin pieni ettei sitä voi nähdä, Työleikki, Itsensä kehuminen.

Tutut suomalaiset laulut on käännetty somalinkielelle.

Lyhyitä lauluja on helppo opettella aamupiirissä ja samalla tuoda päiväkotiin monikielisyyttä.

I.–2. Tervehtiminen ja tutustuminen

3. Venytely

HADYAD AAN LA ARKI KARIN

Ka fikira hadyad fiican oo Aad saaxiibkaa siiso taasoo aan muuqan. Isku taaga wareegii. Marba qof ha la hadyadeeyo. Hadyadu waxay ahaan kartaa mid yar ama weyn. Mid jilicsan ama adag, mid fudud ama culus. Waxaa lagu muujinayaa nooca hadyaddu tahay adigoo iska yeelyeelaya in Aad waddo ama siddo hadyaddi, ama faraha iyo indhaha ayaad ka tilmaami kartaa mase hadli kartid. Kooxda kale ayaa sheegaysa sidey u fahmeen calaamadaha laga sheegay hadyadda. Way soconeysaa ciyaartu illaa qof walba hadyad helo.

CIYAAR HOWLEED

Ka fikira shaqo maalmeed sida; dhar dhiqid, dhul xaadhid. ceel qodid, cunto karin. Ku noqda wareegii. Qof waliba hal shqo oo uu qabanaayo ha inno tuso isagoo u geeraaraya ciyaartaa. Kooxda kalena ha ku dayato oo sidu sameynayo ha sameeyeen. Ciyaartu ha socoto illaa inta qof kastaa markii-saa sameynayo.

ISDHIIRI GELIN AMA IS AMMAANID

Ku noqda wareegii. Marba qof ha laga sheego wax fiican oo uu ku farxo. Ha socoto illaa qof kasta laga mabsuudinayo ee ammaan laga buuxinayo.

HEESAHA

1. Heesta Is Barashada

Aamina u timid iney heesto
Innoo heesto
Aamina u timid iney heesto
Soo dhowoow

2. Heesta Salaanta

Farxad weeye, weeye, weeye
Aamina joogta, weeye
Farxad, weeye, weeye, weeye
Aamina joogta weeye, Nabadeey.

3. Heesta Jimicsida

Gacantaydaan fidiyaa
Gacantaydaan fidiyaaaa
Gacmaheygaan fidiyaa
Way, gacmahaygaan fidahayn
Xus. Wuxaad meesha gacanta ku bedeli
kartaa meel kasta oo jidhkaaga ka mid ah.

4. Nimien opettelu

4. Heesta Maqaca

Lallaa lallaa lallaa Aamina
Lallaa lallaa lallaa
Lallaa lallaa lallaaa
Lallaas lallaa lallaa

Xus. hees ciyaareedkan waxaa loo ciyaaraa, koox wareeg ah, waxaana ga-canta lagu qabsanayaa shamali(daf) waxaa la isku beegayaaa shanqarta iyo magaca. Intaa ka dib ilmo waliba wuxuu sheegayaa magaciisa iyo shamal-ka (dafka). Sidaasay ku soconeysaa ill ilmaha ugu danbeeyaa ka sheegayo magaciisa.

5. Ruumiinjäsenten opettelu

5. Heesta Xubnaha

Gacan midig baa na tiri subax wanaagsan
Subax, subax wanaagsan
Gacan bidix baa noo hibeysay maalin suubban
Maalin, maalin suubban.
He he heeseynaa, qo qo qosleynaa
Waxaan leeyahay nabad, nabad ,nabad

Tusaale; heestan halka gacanta waxaa lagu bedeli karaa xubno kale sida; lug, il ,dheg imv.

6. Ilon ilmaisu

6. Heesta Farxada

Farxad heestu weeye	shab shab shab
Farxad daan qaybsaneynaa	shab shab shab
Haddaan heesi kareynaa	shab shab shab
Wadajir heestu weeye	shab shab shab

Lalalalalalaa, lalalalalalalaa

Lalalalalalaa, lalalalalalalaa

Xus;

- Hees ciyaareedan waa wareegeysanayaa , marka la sacabinayo waa la is taagayaa (shab shab shab).
- Marna waa layska hor imanayaa oo la sacabinaya marka dhexda la isku-gu yimaado,
- Waxaa la soo qaadanayaa qalin ama qori ama shay kale, marba mid baa garaacayaa, marna way wada garaacayaan.

7. Sormien nimet

7. Heesta Faraha

Far iyo suul baa dhaqaqay
(kadaloob adigoo ah codkana gaabinaya)
Far iyo suul baa dhaqaqay
(foorar adigoo ah codkuna dhexdhedaad yahay)

Far iyo suul baa dhaqaqay
(adigoo istaagay cod dheerna ku dhawaaqaya)
Dhammaan waan farxeynaa
(jirkoo dhan taataabo kabilow madaxa, codkuna marba marka
ka danbeysa sii gaabi oo hoosna isku sii gaabi ilaa aad kadaloobkii
ku noqoto.)

8. Heest JAAN, JIIB IYO SACAB

Soo qaado xaashiyo A4 ah ku sawir calaacalo iyo cago. Qof walaba afartiisa addin ha ku sawiro warqadda. Sawirka gacantau waa calaamad sacab, sawirka lugtuna waa calaamad cirib dhul ku dhufasho. Xagga codkana sawirka calaacalshu waa (shab), saworka cagtuna waa (jug)

Waxaa loo ciyaarayaa sidan; waxaa loo dhigayaa oo loo safayaa sidii la rabo. Calaamadii la kor joogsadaba waxaa la sameynayaa calaamadda shan-qareed ee lagu heshiyo. Macallinka ayaa marka hore bixinaya amarka sheegayan habka loo ciyaarayo.

9. Eläinten liikkuminen

9. Heesta Xayawaanka

Ayaxu timahuu ku boodaa	(madaxaa la taataabanayaa)
Dhegaha xoon baa ku shuushaa	(garabillaa degola taataabana)
Iska jir ciddiyaha bisadda	(laabtaa la xaganayaa)
Gerigu meel saruu gaaraa	(sacabadaa la garaacaa)
Daayeerka muus baa ka buuxa	(calooshaa la garaacaa)
Shabeelku wuu gaaatamayaa	(bowdada la garaacaa)
Libaaxu raraxan weeye	(bowdadaa dhinacyadooda la salaaxaa)
Iska daa maroodiga	(cagahaa dhuka laga garaacaa)

SAWIRKA IYO SAWIR-KARTOONKA

Kuvataide ja sarjakuva

Sawirka waxa laga baranayaa midabada iyo midabada sida laa asaaso. Sawir-Kartoonku waxa laga baranayaa wajiga sida loo sawiro iyo sida sheekada ilmuuhu haduunu wali qoraalka aqaanin inu karaayo inu sawiro iyo waalidku xarafada sheekada ku biirinaayo.

I. Midabada sida loo asaaso

HURDI + BLUUG = CAGAAR

HURDI + GUDUUD = CASUUS

BULUUG + GUDUUD = CARWAAJIIS

Kuvataiteen ja sarja-kuvien avulla lapsille opetetaan värejä. Työskentelyn ohessa nimetään välineitä ja opitaan uusia sanoja kuten kynä, paperi, ympyrä, värinappi jne.

Lapsille voi lukea ääneen sadun tai soittaa musiikkia. Sadutus toimii hyvin kuvantekemisen kanssa. Lapsi keksii tarinan ja piirtää kuvat. Aikuisen tehtäväksi jääd kirjoittaa tarina.

BULUUG +GUDUUD + HURDI = BUNNI

MIDAB AH ASAASIG + MIDAB AH DHEXDHEXAAD = MADOW

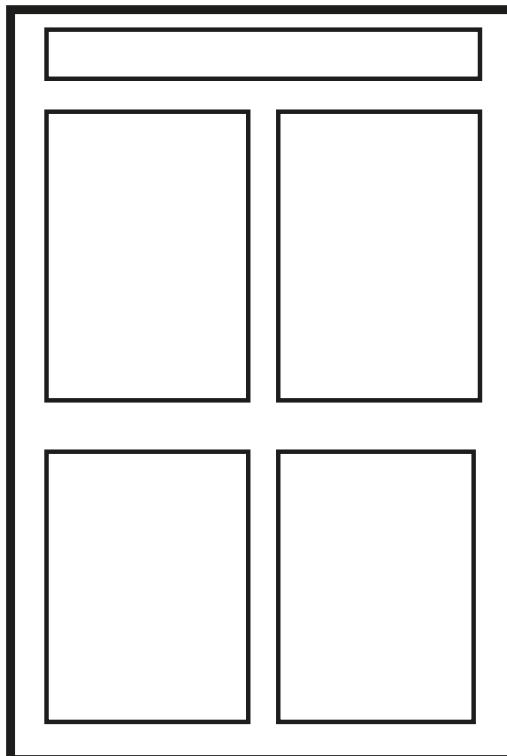
CADAAN = Cadaanku waa barafka. Cadaanku midab ma aha oo waa iftiinka indhahu dareemayaan.

2. Midabada waxay u kala baxaan asaasig iyo dhexdhedaad

3. Markad sheekada caruurta u akhrinayso sii xaashi iyo qalin midabada. U daa inay sheekada sawiraan.

4. Qalabka lugu sawiro magacdooda ha la barto: qalin, warqad (xaashi), midabada biyaha lugu ballaadhiyo, qalinka midabka imv.

5. Sheeko sawir-kartoon ah sawira. Macalinku ha ku sawiro afar boodh oo sawirka ah. Sheekada waxa asaasaya ilmaha iyo macalinkuna qoraalkuu saxaya.

Xaashi A4 oo aad afar boodh u qaybisay iyo intasare u reebtay cinwaanta.

ILMEITÄ MUUQA WAJIGA

TYYNI
NAFISAN

ILOINEN
FARAXSAN

JÄRKYTTYNYT
ARIN KA NAXAY

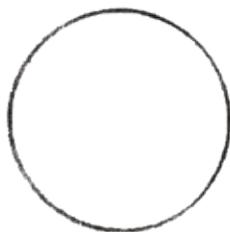

ONNETON
FARAXSANAYN

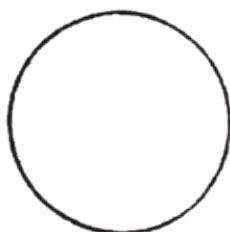

RAIVOSTUNUT
XANAAQSAN

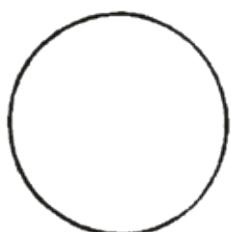
Tehtävä: Piirrä seuraavat ilmeet
Laylis: Sawir wajiyasha kala duwan

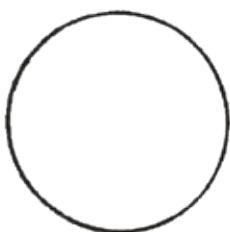
SURULLINEN
MURUGEYSAN

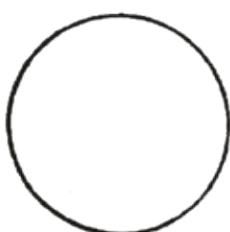
YLLÄTTYNYT
YAABSAN

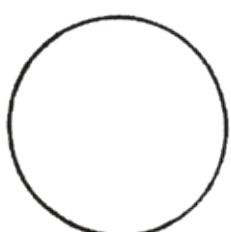
VAHINGONILOINEN
QOKALE KU QOSLAYA

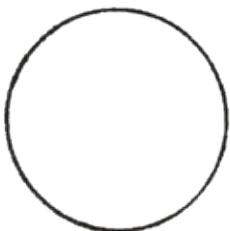
ONNELLINEN
FARAX

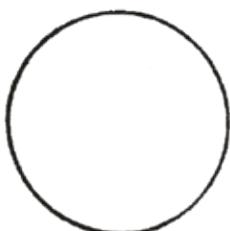
KUOLEE NAURUUN
QOSOL KU DHIMANAAYA

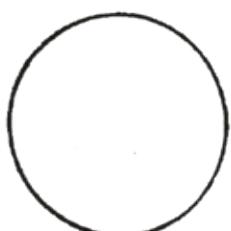
PETTYNTY
NIYAD JABAN

KAHISTUNUT
WAX KA BAQANAYA

NOLOSTUNUT
WAX KA XISHOONAYA

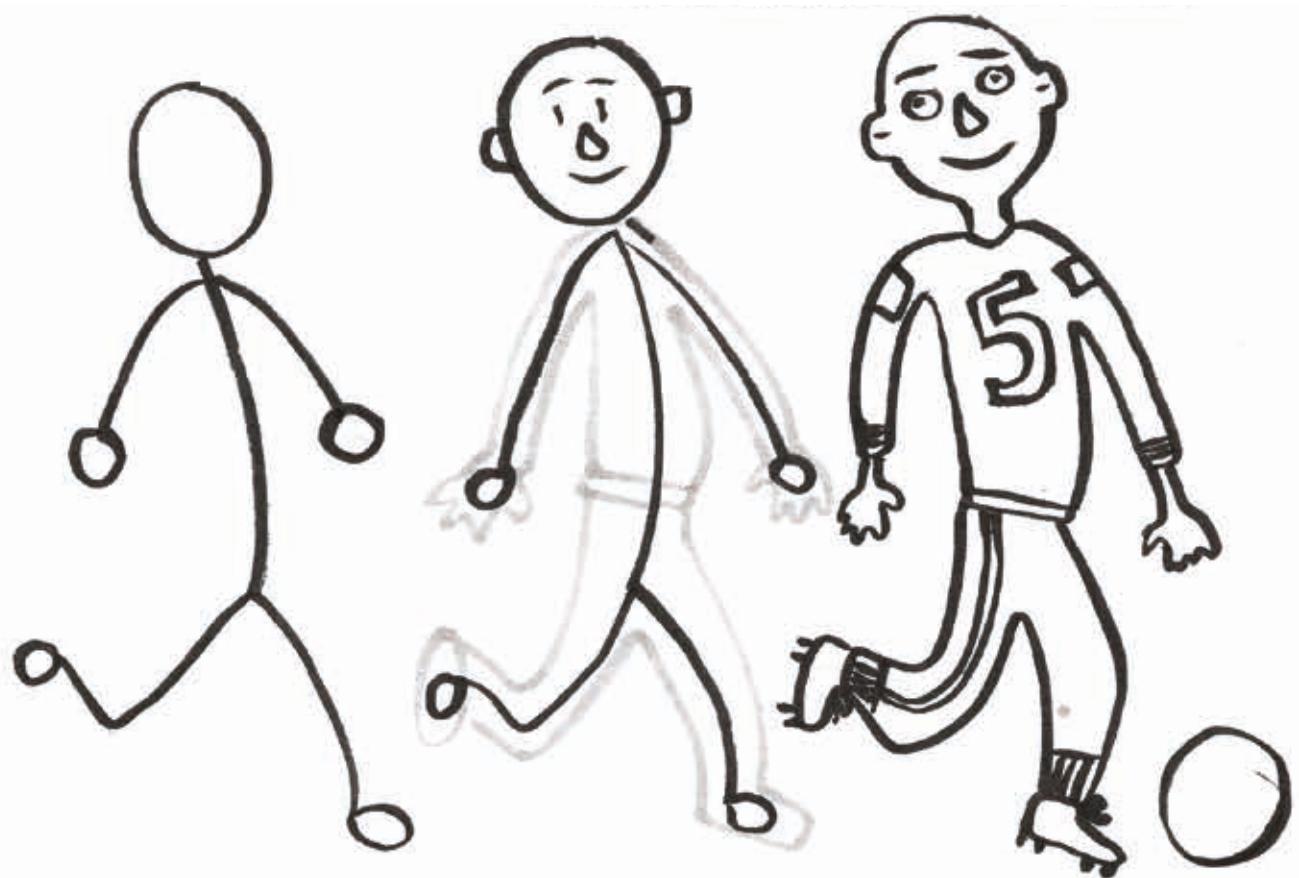

VÄSYNYT
DAALAN

LAYNKA HIRAYA ->

LAYNKA DAMBE ->

LAYNKA HORE ->

XARIISHIMAH A DHAKHSADA

KUBADA IYO CODKEEDA

SUUL XANUUN

CODKA HEESTA

DINACA LOO SOCDO IYO

DHAQAAQA

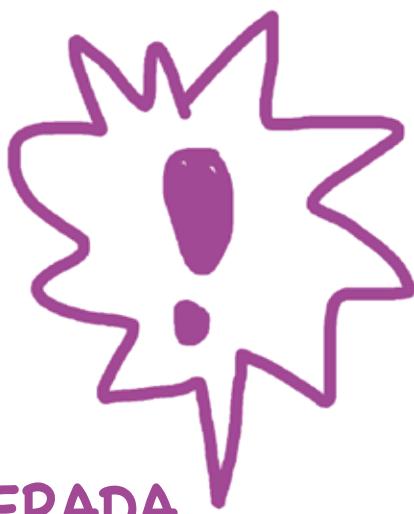
DHAQAAQA GACMADEED

XERADA
FIKIRKA

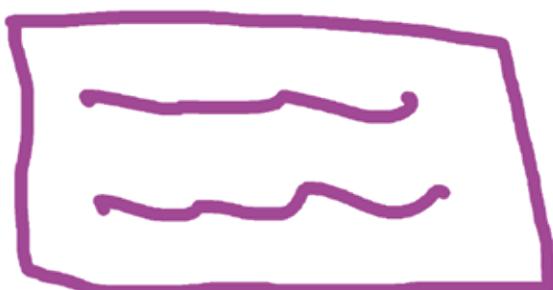
XERADA
HADALKA

XERADA
HADALKA SARE

XERADA HADALKA
HOSEEYA

XERADA SHEEKADA

BOODHKA
SAWIRKA

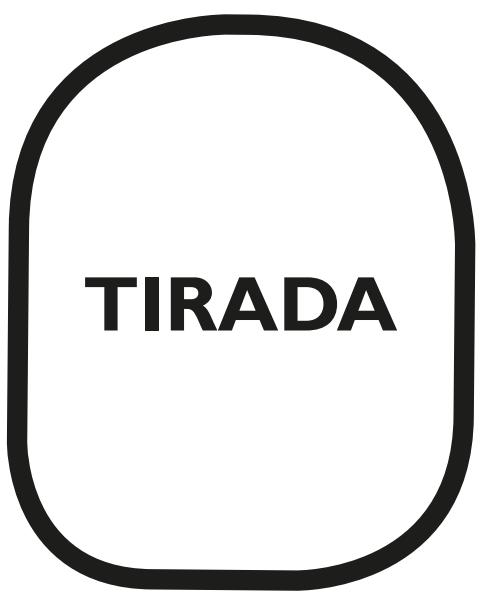
**MAROODI CADHOOLE
HADDII COL LA SHEEGO
CARUURTA CIYAARSHE
CADAADDA KU MEER
HASHII COSOB WAA TAN!**

**SHIMBIRI QADAY
QAYNAANISSAY
QOYSKAA TAGTAY
KA SOO QADDAY
QOYS KALE TAGTAY
KA SOO QADDAY
QUMBURUSH!**

**SHIMBIRO YAHOW HEESA
HEESA HEESA HEESA
HEESA HEES WANAGSAN
HALKAN SOO FADHIISTA!**

**KOOBIN LAABIN
LABA KOTAR
KOOTAAR
BIR BIRAA
BIRTA QABO
SOO ROGAAY
TOBAN DHEH!**

FARAHA.....SORMET
FARYARO.....PIKKURILLI
FAADUMO.....NIMETÖN
FARDHEXO.....KESKISORMI
MURDISO.....ETUSORMI
SUUL GOMBOSH.....PEUKALO

Numerolorusta ja lastenrunoista voi koota somalinkielisen lorupussin!